

DOI: 10.52363/2414-5866-2021-2-6  
УДК 351.82:620.91

*Тресков А.В., к.держ.упр., докторант ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,  
ORCID: 0000-0001-9495-4806*

*Treskov A., PhD of Public Administration, doctoral student of Training Research and Production Center, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv*

## **КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

### **CONCEPTUAL FUNDAMENTALS OF THE STRATEGY FOR THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE STATE ENERGY POLICY OF UKRAINE**

*У статті обґрунтовуються концептуальні засади стратегії формування та реалізації державної енергетичної політики України. Розглянуто особливості формування та реалізації державної енергетичної політики в сучасних умовах. Окреслено шляхи трансформації стратегії формування та реалізації державної енергетичної політики України з урахуванням існуючих викликів сьогодення.*

**Ключові слова:** *публічне управління та адміністрування, державна політика, державна енергетична політика, стратегія формування та реалізації державної енергетичної політики України.*

*The article substantiates the conceptual principles of the strategy of formation and implementation of the state energy policy of Ukraine. Features of formation and realization of the state energy policy in modern conditions are considered. The ways of transformation of the strategy of formation and implementation of the state energy policy of Ukraine taking into account the existing challenges of the present are outlined.*

**Key words:** *public administration and administration, state policy, state energy policy, strategy of formation and implementation of the state energy policy of Ukraine.*

**Постановка проблеми.** Серед Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, метою яких є забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку країни, передбачається, в тому числі, забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх [7].

Це вимагає обґрунтування концептуальних засад відповідної стратегії формування та реалізації державної енергетичної політики України, яка дозво-

лить не тільки наблизитись до розуміння, в якому напрямку рухатись для відвернення або мінімізації можливих викликів та загроз в енергетичній сфері, а й забезпечити подальший сталий розвиток країни.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Розгляду особливостей формування та реалізації державної енергетичної політики України присвятили свої наукові публікації такі вчені, як Бар'яхтар В., Волошин О., Кильницький О., Кухар В., Майстро С., Пальшин Г. та інші [1; 3; 4].

Однак чимало питань стосовно обґрунтування концептуальних засад стратегії формування та реалізації державної енергетичної політики України в сучасних умовах залишаються недостатньо дослідженими.

**Постановка завдання.** Метою статті є обґрунтування концептуальних засад стратегії формування та реалізації державної енергетичної політики України з урахуванням існуючих викликів сьогодення.

**Виклад основного матеріалу.** В сучасному світі відбуваються структурні трансформації щодо концептуальних засад формування енергетичної політики держав, тобто здійснюється перехід від моделі функціонування енергетичного сектору, в якому домінували великі виробники, викопне паливо, неефективні мережі, недосконала конкуренція на ринках енергоресурсів – до сучасної моделі, в якій створюється більш конкурентне середовище; вирівнюються можливості для розвитку й мінімізується домінування одного з видів виробництва енергії або джерел та шляхів постачання палива; підвищується увага до розвитку альтернативної енергетики та виробництва енергії із відновлюваних джерел; відбувається переорієнтація на засади енергоефективності та енергозбереження; підтримка соціально вразливих верств населення у питаннях часткового відшкодування їх енерговитрат; впровадження заходів щодо запобігання та протидії глобальним змінам клімату, як одному із пріоритетів розвитку глобальної енергетики в довгостроковій перспективі [1].

Тому не випадково, що для адаптації до вищенаведених змін в глобальній енергетиці в Україні було прийнято «Енергетичну стратегію України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», яка передбачає, що до 2025 р. здебільшого буде завершено реформування енергетичного комплексу України, досягнуто першочергових цільових показників з безпеки та енергоефективності, забезпечено його інноваційне оновлення та інтеграцію з енергетичним сектором ЄС.

В цілому, Енергетичну стратегію України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» передбачено здійснити у три основні етапи [2].

Етап 1-й. Реформування енергетичного сектору (до 2020 року). Планувалося завпровадження реформ та формуванні конкурентного та інвестиційно привабливого середовища. На цьому етапі очікувалося досягнути радикального прогресу у сфері ВДЕ через збільшення їх частки у кінцевому споживанні до 11% (8% від ЗППЕ) за рахунок проведення стабільної та прогнозованої політики у сфері стимулювання розвитку ВДЕ та у сфері залучення інвестицій. Однак, на жаль зазначених показників ще не досягнуто.

Етап 2-й Енергетичної стратегії України передбачає оптимізацію та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури (до 2025 року).

На цьому етапі реалізації енергетичної стратегії України планується інтенсивне залучення інвестицій у сектор ВДЕ, розвиток розподіленої генерації, зокрема розробка та початок реалізації плану впровадження «розумних» енергетичних мереж (Smart Grids) та створення розгалуженої інфраструктури для розвитку електротранспорту.

Отже, другий етап впровадження енергетичної стратегії України орієнтований на роботу в умовах нового ринкового середовища та фактичної інтеграції Об'єднаної енергетичної системи України з енергосистемою Європи, що суттєво вплине на обґрунтування вибору об'єктів для реконструкції або нового будівництва в енергетичній сфері та на підвищення енергоефективності.

Етап 3-й Енергетичної стратегії України передбачає забезпечення сталого розвитку цієї сфери (до 2035 року) і спрямований на інноваційний розвиток енергетичного сектору й будівництво нової генерації. Інвестиції у нові потужності генерації для заміщення потужностей, що мають бути виведені з експлуатації. Головні передумови залучення інвестицій:

- верховенство права;
- адаптація до європейського енергетичного законодавства;
- деофшоризація економіки;
- впровадження стимулюючого регуляторного законодавства;
- економічно обґрунтовані тарифи;
- проведення комунікаційної політики для заохочення входу на ринок стратегічних та фінансових інвесторів [2].

Слід зазначити, що енергетичні питання є важливими складовими національної безпеки України, а також таких її напрямів, як зовнішньополітичної, економічної, соціальної, продовольчої, екологічної безпеки держави, що потребує відповідного їх врахування при обґрунтуванні концептуальних засад стратегії формування та реалізації державної енергетичної політики України.

Згідно Указу Президента України № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України» до загроз в енергетичній безпеці віднесено: спотворення ринкових механізмів в енергетичному секторі; недостатній рівень диверсифікації джерел постачання енергоносіїв та технологій; криміналізація та корумпованість енергетичної сфери; недієва політика енергоефективності та енергозабезпечення.

При цьому пріоритетами забезпечення енергетичної безпеки України є: реформування енергетичних ринків, забезпечення прозорості господарської діяльності, конкуренції на цих ринках та їх демонополізація, інтеграція енергетичного сектору України до енергетичних ринків ЄС та системи європейської енергетичної безпеки; підвищення енергетичної ефективності та забезпечення енергозбереження; диверсифікація джерел і маршрутів енергопостачання, подолання залежності від Росії у постачанні енергетичних ресурсів і технологій, розвиток відновлюваної та ядерної енергетики з урахуванням пріоритетності

завдань екологічної, ядерної та радіаційної безпеки; формування системи енергозабезпечення національної економіки і суспільства в особливий період [8].

Про важливість посилення саме енергетичної безпеки держави свідчить також опитування, яке проводиться в режимі реального часу на сайті Міністерства енергетики та вугільної промисловості України (рис. 1).






Посилення енергетичної незалежності держави та енергетичної безпеки	3656		47%
Встановлення економічно обґрунтованих тарифів	1952		25%
Конкуренція на енергетичних ринках	1196		16%
Підвищення якості енергопостачання	346		4%
Наближення енергетики до потреб суспільства	563		7%
Всього опитано осіб: 7713			

Рис. 1. Опитування на сайті Міністерства енергетики та вугільної промисловості України: «Які ваші очікування від реформ в енергетичному секторі України?» [6].

Так, на питання: «Які ваші очікування від реформ в енергетичному секторі України?», 47 % респондентів відповіли, що очікують посилення енергетичної незалежності держави та енергетичної безпеки.

Тому диверсифікація джерел і напрямів постачання енергоресурсів, логістика поставок з альтернативних ринків, які географічно не перетинаються з російським, є важливою складовою забезпечення енергетичної безпеки України в сучасних умовах.

На наш погляд, стратегія реалізації державної енергетичної політики України в сучасних умовах має враховувати цілу низку факторів, головними серед яких є політико-інтеграційні, соціально-економічні, еколого-кліматичні.

Врахування політико-інтеграційних факторів дозволить Україні:

- підвищити власну роль і значущість у світовому енергетичному співтоваристві, отримати визнання країни, яка вносить суттєвий внесок в забезпечення глобальної енергетичної безпеки;

- знизити рівень її енергетичної залежності від експортерів енергоресурсів;
- підвищити рівень енергетичної безпеки країни.

Врахування соціально-економічних факторів передбачає тісний взаємозв'язок між розвитком енергетичної сфери та соціально-економічним розвитком України (забезпечення фізичної та економічної доступності енергії для населення і всіх сфер суспільного життя та підвищення на цій основі рівня та якості життя громадян).

Окрім того, державна енергетична політика України має сприяти збереженню довкілля та сприяти вирішенню існуючих екологічних проблем. Державна політика має протидіяти згубному впливу енергетичної сфери на навколишнє середовище у процесі видобутку і переробки традиційних енергоресурсів та сприяти розвитку відновлюваної енергетики, яка сприяє збереженню довкілля. Також стратегія формування та реалізації державної енергетичної політики України має враховувати глобальні, регіональні, локальні екологічні обмеження та виклики, сприяти зниженню антропогенного впливу на довкілля, протидіяти глобальним змінам клімату планети.

Тобто стратегічними орієнтирами довгострокової державної енергетичної політики України є енергетична і екологічна безпека, кліматична нейтральність, а також економічна та соціальна ефективність. Досягнення зазначених орієнтирів, підвищення керованості процесів розвитку енергетики вимагають формування основних складових державної енергетичної політики.

До стратегічних пріоритетів державної енергетичної політики України слід віднести:

- повне та надійне забезпечення населення і економіки країни енергоресурсами за доступними і в той же час стимулюючим енергозбереження цінами;
- зниження ризиків і недопущення розвитку кризових ситуацій в енергозабезпеченні країни;
- зниження питомих витрат на виробництво і використання енергоресурсів за рахунок раціоналізації їх споживання, застосування енергозберігаючих технологій та обладнання, скорочення витрат при видобутку, переробці, транспортуванні та реалізації енергоресурсів;
- мінімізація техногенного впливу енергетики на навколишнє середовище на основі застосування економічних стимулів, вдосконалення структури виробництва, впровадження нових технологій видобутку, переробки, транспортування, реалізації і споживання енергоресурсів;
- гарантоване забезпечення енергетичними ресурсами населення, соціально значущих об'єктів за доступними економічно обґрунтованими цінами.

Щодо особливостей та напрямів стратегії формування та реалізації державної енергетичної політики України в довгостроковій перспективі, цікавим видається дослідження аналітиків компанії Wärtsilä, які 26 лютого 2020 р. запропонували до розгляду математичну модель двох сценаріїв розвитку української енергетики до 2050 р. Перший з них, оптимальний, базувався на мірку-

ваннях максимально дешевої і конкурентоспроможної енергосистеми. Другий сценарій – безвуглецевий – мав на меті досягнення нульових викидів і перехід до 100%-ної відновлюваної енергетики протягом 30 років.

Зазначене дослідження дозволяє визначити низку ключових тенденцій сучасної глобальної енергетики, які не можна не враховувати при обґрунтуванні стратегії формування та реалізації державної енергетичної стратегії України в довгостроковій перспективі.

1. З формуванням конкурентних енергоринків і здешевленням ВДЕ, вибір інвесторів на користь тієї чи іншої технології все частіше буде обумовлюватися виключно факторами конкурентоспроможності, а вплив держави у вигляді створення преференцій на користь тих чи інших видів генерації, буде все більш обмежений.

2. Світова енергетична галузь увійшла в фазу активних технологічних змін, коли неперушні ще вчора істини перетворюються на застарілі стереотипи. Якщо ще кілька років тому повністю відновлювана енергетика здавалася плодом бурхливих фантазій екологів, то сьогодні подібний сценарій обговорюється професійними енергетиками, як цілком імовірний. З цієї причини інвесторам слід розглядати привабливі напрямки сучасного енергосектору виключно крізь призму його динамічного розвитку.

3. Державна енергетична політика в сучасних умовах повинна базуватися на комплексному математичному моделюванні, основною метою якого є пошук найбільш дешевих сценаріїв розвитку енергосистеми. В основу такого підходу має бути закладено правило «енергетика для споживача, а не споживач для енергетики», що сприятиме поступовій відмові від надання державних преференцій тим чи іншим секторам, сферам, технологіям в силу політичних або корупційних чинників.

4. Події, що відбувається в українській енергетиці у вигляді зелено-вугільного парадоксу та фінансових перекосів на неповноцінному і усіченому енергоринку, не мають нічого спільного з сучасною динамікою найбільш розвинених світових енергоринків. Тому на державному рівні потрібно приймати довгострокові рішення, які мають базуватися на критеріях конкурентних переваг і економічно оптимального вибору в енергетичній сфері [3].

Окрім того, концептуальні засади стратегії формування та реалізації державної енергетичної політики України в сучасних умовах мають враховувати основи Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року, що в перспективі дозволить Україні бути серед лідерів в глобальній боротьбі зі зміною клімату і модернізації економіки з урахуванням потреб стійкого розвитку.

Головними індикаторами «зеленого» енергетичного переходу України мають стати:

- енергоефективність, тому що кожен кВт не виробленої енергії є екологічним, а кожна гривня, вкладена в енергоефективність, повертається через мультиплікатор 3-ма гривнями;
- частка відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) повинна збільшитися до

70% до 2050 року, але при цьому вартість такої енергії повинна бути збалансована і економічно обґрунтована;

- повне заміщення вугільних теплоелектростанцій (ТЕС) до 2050 року;
- перехід до циклової економіки і зменшення відходів, їх раціонального використання;
- частка атомної генерації зменшиться до рівня 20-25%, гідроенергетика залишиться на поточному рівні, а нові атомні потужності можуть будуватися на основі технології малих ядерних реакторів;
- побудова сучасних енергетичних ринків з високим ступенем відкритості і конкурентності;
- інтеграція енергетичних ринків України з європейськими [5].

Стратегія формування та реалізації державної енергетичної політики в сучасних умовах має забезпечити перетворення України на впливового та активного учасника міжнародних відносин в енергетичній сфері, зокрема через її активну участь в міжнародних і міждержавних утвореннях та енергетичних проектах за такими напрямками:

- експорт-імпорт енергоресурсів;
- реалізація і розвиток енергетичного транзитного потенціалу країни;
- участь в розробці покладів енергетичних ресурсів та спорудженні енергетичних об'єктів за межами України тощо.

Отже, стратегічними завданнями державної енергетичної політики України мають стати глибокі системні зміни в енергетичній сфері, адже країна стоїть перед необхідністю формування довгострокової енергетичної стратегії, інструментами реалізації якої, в тому числі, повинна стати докорінна перебудова національної енергетичної сфери з використанням передового світового досвіду.

**Висновки.** Таким чином, реалізація вищенаведених концептуальних засад формування державної енергетичної політики України, як важливої складової забезпечення національної безпеки, сприятиме зниженню енергоємності та підвищенню енергоефективності всіх сфер суспільного життя. Диверсифікація джерел і напрямів постачання енергоресурсів, нарощування національного виробництва енергії всіх видів сприятимуть підвищенню енергетичної, економічної, соціальної, продовольчої, екологічної безпеки. Тому врахування існуючих викликів сьогодення має бути обов'язковим при обґрунтуванні концептуальних засад формування та реалізації державної енергетичної політики України, як одного з ключових чинників протидії існуючим загрозам та забезпечення сталого розвитку країни в довгостроковій перспективі, що й буде предметом подальших наукових досліджень.

### Список використаних джерел:

1. Бар'яхтар В., Кухар В., Пальшин Г. Енергетика України у контексті за-

гальносвітових тенденцій / Вісн. НАН України. 2000. № 7. С. 14-26.

2. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». URL.: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article>.

3. Кильницький О. Атом против ветра: какой будет энергетика Украины в 2050 году. URL.: <https://mind.ua/ru/publications/20208553-atom-protiv-vetra-kakoj-budet-energetika-ukrainy-v-2050-godu>.

4. Майстро С.В., Волошин О.Л. Концептуальні засади стратегії державного регулювання та перспективи розвитку альтернативної енергетики в Україні / *Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2015. Вип. 3 (50). С. 133–140.*

5. Министерство энергетики и защиты окружающей среды презентовало проект Концепции «зеленого» энергетического перехода Украины к 2050 году. URL.: <https://metallurgprom.org/news/ukraine/2976-zelenyj-perehod-ukrainy-predusmatrivaet-otkaz-ot-uglja-i-sokraschenie-atomnoj-jenergetiki.html>.

6. Опитування на сайті Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. URL.: [http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/poll/popup\\_poll\\_result?p\\_question=245364478](http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/poll/popup_poll_result?p_question=245364478).

7. Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». URL.: [https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825?fbclid=IwAR0y1NFdPa3CiGUmWs0ZJEnsk5w3G7VhM\\_uluvh4eTxfSkuTlsQKmq-45YU](https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825?fbclid=IwAR0y1NFdPa3CiGUmWs0ZJEnsk5w3G7VhM_uluvh4eTxfSkuTlsQKmq-45YU).

8. Указ Президента України № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL.: <http://www.president.gov.ua/documents/19521.html>.



## References:

1. Bar'yakhtar V., Kukhar V., Pal'shyn H. Energy of Ukraine in the context of global trends. [Enerhetyka Ukrayiny u konteksti zahal'nosvitovykh tendentsiy]. Visn. NAN Ukrayiny. 2000. № 7. S. 14-26 [in Ukrainian].
2. Energy strategy of Ukraine for the period up to 2035 "Security, energy efficiency, competitiveness". [Enerhetychna stratehiya Ukrayiny na period do 2035 roku «Bezpeka, enerhoefektyvnist', konkurentospromozhnist'»]. URL.: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article> [in Ukrainian].
3. Kilnitsky O. Atom against the wind: what will be the energy of Ukraine in 2050. [Atom protiv vetra: kakoy budet energetika Ukrainy v 2050 godu]. URL.: <https://mind.ua/ru/publications/20208553-atom-protiv-vetra-kakoy-budet-energetika-ukrainy-v-2050-godu> [in Russian].
4. Maystro S.V., Voloshyn O.L. Conceptual principles of strategy of state regulation and prospects of development of alternative energy in Ukraine. [Kontseptual'ni zasady stratehiyi derzhavnoho rehulyuvannya ta perspektyvy rozvytku al'ternatyvnoyi enerhetyky v Ukrayini]. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya: zb. nauk. prats'. KH.: Vyd-vo KharRI NADU "Mahistr", 2015. Vyp. 3 (50). S. 133 – 140* [in Ukrainian].
5. The Ministry of Energy and Environmental Protection presented the draft Concept of the "green" energy transition of Ukraine by 2050. [Ministerstvo energetiki i zashchity okruzhayushchey srody prezentovalo proyekt Kontseptsii «zelenogo» energeticheskogo perekhoda Ukrainy k 2050 godu]. URL.: <https://metallurgprom.org/news/ukraine/2976-zelenyj-perehod-ukrainy-predusmatrivaet-otkaz-ot-uglja-i-sokraschenie-atomnoj-jenergetiki.html> [in Russian].
6. Survey on the website of the Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine. [Opytuvannya na sayti Ministerstva enerhetyky ta vuhil'noyi promyslovosti Ukrayiny]. URL.: [http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/poll/popup\\_poll\\_result?p\\_question=245364478](http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/poll/popup_poll_result?p_question=245364478) [in Ukrainian].
7. Decree of the President of Ukraine №722 / 2019 "On the Goals of Sustainable Development of Ukraine for the period up to 2030". [Ukaz Prezydenta Ukrayiny №722/2019 «Pro Tsili staloho rozvytku Ukrayiny na period do 2030 roku»]. URL.: [https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825?fbclid=IwAR0yINFd-Pa3CiGUmWs0ZJEnsk5w3G7VhM\\_uluvh4eTxfSkuTlsQKmq-45YU](https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825?fbclid=IwAR0yINFd-Pa3CiGUmWs0ZJEnsk5w3G7VhM_uluvh4eTxfSkuTlsQKmq-45YU) [in Ukrainian].
8. Decree of the President of Ukraine № 287/2015 "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine. [Ukaz Prezydenta Ukrayiny № 287/2015 «Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny] vid 6 travnya 2015 roku «Pro Stratehiyu natsional'noyi bezpeky Ukrayiny». URL.: <http://www.president.gov.ua/documents/19521.html>. [in Ukrainian].